

СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІЇ ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВЩИНИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті проаналізовано сутність “ціннісного ставлення до Батьківщини” у контексті педагогічних та соціально-психологічних досліджень. Також визначено структуру та функції виховання ціннісного ставлення до Батьківщини у молодших школярів засобами народної педагогіки та вироблення на їх основі базових ціннісних ставлень: любові, гідності, патріотизму. Схарактеризовано психологічні механізми формування національної самосвідомості та національно-культурної ідентичності, які активно задіяні у процесі виховання ціннісних ставлень до Батьківщини засобами народної педагогіки.

Ключові слова: Батьківщина, ціннісне ставлення, структура, компоненти, функції, національна самосвідомість, національно-культурна ідентичність.

Фундаментальні перетворення в Україні, глобалізаційні процеси, зумовлені політичними та економічними аспектами, ставлять нові виклики до навчально-виховного процесу та виховання ціннісного ставлення до Батьківщини у школярів. Стосовно цього актуальним залишається виховання школярів засобами народної педагогіки, що забезпечує формування зв'язку з рідною культурою, ціннісного ставлення до рідної домівки, краю, де народився, водночас виступаючи важливою умовою виховання гідного громадянина своєї Батьківщини.

Питання виховання ціннісного ставлення до Батьківщини перебувало у полі зору таких педагогів, як І. Бех, К. Журба, В. Киричок, Г. Назаренко, Ж. Петрочко, М. Тимчик, Ю. Руденко, К. Чорна, І. Шкільна, котрі досліджували різні аспекти цього явища у різних вікових групах.

Метою статті є дослідження структури і функції виховання ціннісного ставлення до Батьківщини у молодших школярів засобами народної педагогіки.

Для визначення сутності поняття “ціннісне ставлення до Батьківщини” важливе розуміння категорій “цінність”,

“ціннісне ставлення”, “Батьківщина”, визначення яких допоможе конкретизувати нові підходи до порушеної проблеми.

В енциклопедичній літературі, як українській, так і зарубіжній, поняття “Батьківщина”, “Вітчизна” подається у кількох значеннях: “країна, стосовно до людей, які народилися в ній та є її громадянами; вітчизна, край батьків (дідів), рідний край”; “місце народження кого-небудь”; “коліска. Місце зародження, походження, виникнення чого-небудь” “спадщина від батьків. Дідизна, вотчина”; “спадковий маєток” [7, с. 98]. У тлумачному словнику української мови поняття “батьківщина” конкретизується ще таким визначенням: “майно і т. ін., що переходить від батьків, материзна, дідівщина, дідизна, бабизна” [6, с. 55]. Таке визначення спонукає до більш глибокого усвідомлення поняття “ціннісне ставлення до Батьківщини”, до розуміння важливості зберігання культурних надбань, звичаїв та традицій народу, які батьки лишили нам у спадок, а також усвідомлення глибокої прив’язаності до кореневої основи рідної землі батьків та дідів.

Історія педагогічної думки свідчить, що вагомі результати в освіті та вихованні досягаються лише на основі моральних цінностей. Аналіз наукової літератури підводить до висновку, що найважливішими завданнями виховання є власне формування відповідних ціннісних ставлень. Якраз система народної педагогіки акумулювала у собі весь потенціал високих ціннісних ставлень, які були стрижневою віссю у формуванні світоглядної позиції народного виховання.

Через складність та багатогранність самого поняття цінностей не існує однозначного його тлумачення, що ускладнює процес визначення поняття цінностей освіти і виховання.

Оскільки система ціннісних відношень особистості детермінує поведінку людини протягом усього її життя, то психологічний аспект цінностей має певну вагу.

Так, психологи Б. Ананьев, Л. Виготський, І. Бех, Г. Костюк розглядають ціннісні основи народного виховання як елементи, що формують внутрішню структуру особистості і визначають стратегічну мету її життя. На науковому рівні ціннісний аспект обґрунтовують ряд психологів, а саме С. Рубінштейн, Р. Захарченко, Д. Леонтьєв, В. Лисенко та інші.

Поняття “цінність” невід’ємно пов’язане із поняттям “ставлення”. У психології “ставлення” – один із найважливіших термінів, який пояснює і узагальнює широке коло суспільних явищ.

Засновником психологічного вчення про ставлення людини став А. Лазурський, у характерології поняттям “ставлення” користувались Б. Ананьєв, А. Ковальов, Н. Левітов. Виховання особистості під впливом ставлень у формуванні особистісного морального досвіду учнів вивчалося В. Бобровою, Т. Конніковою, Я. Коломийським, Е. Кузьмінім, А. Мар’ясиним, І. Мар’єнко, М. Смирновим, Н. Скомороховим, А. Шнірманом, В. Яковлевим та іншими. Особливого значення набув цей термін у часи розвитку соціально-психологічних і соціально-педагогічних досліджень.

Найбільш глибокому розгляду категорію “ставлення” у своїх працях піддали Г. Люблінська, Н. Непомнящая та І. Кон. У межах нашого дослідження вивчалися праці І. Беха, В. М’ясищева, В. Ядова та ін., у яких виявлено психологічні механізми формування ставлень на основі аналізу емоційно-мотиваційної сфери особистості.

Вивчення ціннісних ставлень посідає важливе місце в сучасній соціології, соціальній психології. Філософський контекст проблеми цінностей характеризує О. Дробницький, систему цінностей як соціальних норм визначає Н.Ткачова. Цінності народного виховання як найважливіший регулятор суспільної поведінки трактують Т. Бутківська, А. Здравомислов, В. Ольшанський.

Виховання ціннісного ставлення до Батьківщини засобами народної педагогіки через призму соціології дає змогу окреслити ті ціннісні ставлення, які витворилися впродовж багатовікового досвіду народу. Кожна особистість має засвоїти його культурні надбання, національний дух, спосіб буття на основі усталених норм і життєвих орієнтирів, інтегруючи у собі всі ціннісні ставлення соціуму.

Досліджуючи місце і роль цінностей в освіті, Н. Асташова (2002) звертає увагу, що їх засвоєння спрямоване на розвиток культури взаємин особистості з іншими людьми та зі світом. Тому цей процес передбачає реалізацію таких

провідних функцій: смислоутворювальної, оцінної, нормативної, регулюючої, контролюючої [2, с. 22].

Відома вчена-дослідниця сучасності О. Сухомлинська (1999) вважає, що процес залучення молоді до цінностей освіти надзвичайно складний і багатогранний. Тому радить освітянам враховувати особливості такого процесу [10, с. 24].

Актуальним завданням сучасної школи залишається точне визначення поіменного ряду цінностей, необхідних для формування особистості вихованця – гідного громадянина своєї Батьківщини. Основні з-поміж них – цінності, що історично склалися, тобто досвід народного виховання. Сформованість ціннісного ставлення молодших школярів до Батьківщини на основі народної педагогіки має виражатися у формі прояву ціннісного світогляду, який охоплює широку гаму ставлень учня і реалізує формування національної самосвідомості та національно-культурної ідентичності.

З досліджуваної проблеми для нас актуальними постають такі ціннісні ставлення, як любов, гідність та патріотичність, оскільки вони є базовими щодо виховання ціннісних ставлень до Батьківщини у молодших школярів засобами народної педагогіки.

Інтерес у цьому контексті становить педагогічний досвід виховання ціннісного ставлення до Батьківщини учителя-практика В. Сухомлинського (1976), який вважав, що все починається з любові до Батьківщини, яку він розуміє як "... особисте почуття причетності до всенародного осяяння особливим світлом образу "Батьківщина"... це знання її історії, це саме життя з долею Батьківщини, це вічно жива сила, що "усотується" в кров, серце, в кожную клітиночку істоти, в кожную іскру думки і пристрастей як вічно живий рух народного духу, як народне безсмертя" [11, с. 147]. З образом Батьківщини у серці кожного громадянина, безмежною любов'ю до своєї Вітчизни В. Сухомлинський пов'язує почуття патріотизму. У його педагогічних працях виокремлено засоби виховання патріотичних якостей відповідно до вікової категорії дітей.

Могутнім засобом виховання любові до Батьківщини у педагогічній спадщині В. Сухомлинського є мова. У статті "Рідне слово" педагог говорить, що через образ рідного слова формується мовна культура людини, котра є віддзеркаленням

її духовної культури, почуттів, думок, ставлень до інших. Засобом рідної мови виховується національна психологія, національний характер, національна свідомість [12] (Сухомлинський, 1976). Саме тому твори українського фольклору – один із важливих засобів народної педагогіки, виховання любові до Батьківщини.

Видатні педагоги-практики В. Сухомлинський та О. Захаренко, директори авторських шкіл, порушували проблему щодо провідної ролі школи у формуванні патріотизму як цінності.

Українська система освіти своїм змістом, організацією, педагогічними засобами має забезпечувати формування в свідомості і діяльності учнів, починаючи від молодшого школяра, ідеї державності, а відтак – виховання соціально активних громадян.

Пріоритетного значення у контексті виховання ціннісного ставлення до Батьківщини набуває виховання гідності, що реалізує запити особистості в її самовизначенні, самореалізації та ідентифікації, а також у причетності до життя народу та країни.

У словнику-довіднику для соціальних педагогів і соціальних працівників розрізняється громадянська і людська гідність: “Громадянська гідність – поняття моральної свідомості, що відбиває розуміння і реалізацію людиною своїх основних прав і обов’язків перед суспільством і передбачає глибоке розуміння людиною соціального змісту і наслідків своєї професійної діяльності [9, с. 5]. В умовах демографічної кризи, зумовленої політичними та економічними обставинами, вагомого значення набуває бажання та вміння відстоювати інтереси Батьківщини, готовність жити і працювати для її блага у будь-яких обставинах. Не менш важливого значення для виховання ціннісних ставлень до Батьківщини набуває власне людська гідність, оскільки ціннісне ставлення до дійсності знаходить вираження через ставлення до себе самого. Людська гідність – етичне і психологічне поняття, в якому фіксується уявлення про цінність людини як особистості; категорія соціальної психології, що означає ставлення людини до самої себе (на основі адекватної самооцінки) і ставлення до неї інших людей; поняття моральної свідомості, в якому втілені уявлення про цінність людини як моральної особи; категорія етики, що

визначає особливе моральне ставлення до неї суспільства, де визначається цінність власної гідності [9, с. 5].

Ціннісне ставлення до Батьківщини полягає у всезагальному визнанні цінності власної незалежної держави. Історичний досвід свідчить, що втрата державності веде до втрати нації, мови, без якої немає національної культури, історії, традицій, людина перетворюється на манкурта, роздвоєного у своїй свідомості і поведінці. Таким чином у ній нівелюється цінність гідності, як громадянська, так і людська. Відповідно, консолідація нації, як культурно-політичної спільноти людей, їх об'єднання, відбувається навколо національної ідеї, яка є продуктом досвіду власного народу, його менталітету.

Національна ідея – це той цементуючий матеріал національної самосвідомості, який впродовж віків тримав у цільності український народ, яскраво відображений у засобах народної педагогіки і є найбільш сприятливим для виховання гідності як ціннісного ставлення до Батьківщини.

Як свідоме ставлення людини до своєї Батьківщини, народу, рідної мови, праці, суспільно-політичної, навчальної діяльності реалізується особистісний аспект патріотизму у царині Я-концепції людини, її самосвідомості [4].

Найбільш повне трактування патріотизму можна знайти у М. Боришевського, котрий вважає патріотизм цінністю, що втілюється у самовідданій любові до рідної землі, її народу, Батьківщини, а особистість, яка є патріотом, уболіває за долю Вітчизни, переживає дієву потребу віддавати всі свої сили служінню співвітчизникам, своїй нації [3].

Інтегральним особистісним новоутворенням визначає патріотизм Т. Анікіна (1993), розподіляючи його на емоційно-чуттєвий, інтелектуальний та діяльнісний компоненти, що реалізуються певну систему таких якостей та властивостей: патріотичне почуття (любов до рідного, тривога, відповідальність за долю Вітчизни); національна гідність людини; потреба в задоволенні своїх національних інтересів, у національному самоствердженні; патріотична свідомість на основі національної свідомості, осмислення своєї громадянської ролі в суспільстві; національний такт і повага до гідності людей інших національностей; потреба у збереженні і передачі іншим людям

вітчизняних духовно-культурних цінностей; потреба і готовність до діяльності патріотичного змісту [1, с. 7].

Аналіз наукових джерел дозволяє дійти висновку, що структура виховання ціннісного ставлення до Батьківщини у молодших школярів засобами народної педагогіки визначає зростаючу послідовність взаємопов'язаних компонентів і становить багаторівневу систему. Початковий рівень у досліджуваній проблемі складає *емоційно-рефлексивний* компонент у молодшого школяра, який за допомогою чуттів, емоцій сприймає та виявляє своє почуття любові, прив'язаності до рідного, природного, соціального (мала батьківщина) оточення. Таким чином дитина на рефлексивному рівні ідентифікує себе зі своїм природним та навколишнім середовищем, відчуючи певну чуттєву ностальгію поза його межами. Усе це зумовлює виникнення мотивів в емоційно-рефлексивній сфері дитини, коли метою виступають перші прояви, бажання наслідувати культурну спадщину батьків.

Використання засобів народної педагогіки зумовлює інтелектуальний компонент: формування у молодшого школяра певних уявлень, понять, знань, усвідомлень, що становлять багаж розумових знань, який збагачує духовну сферу дитину на основі народного досвіду та сприяє виробленню таких ціннісних ставлень до Батьківщини на основі, котрі були притаманні ментальній основі нашого народу упродовж віків.

Інтелектуально-ціннісний компонент є важливою складовою компетентнісного підходу у виховному процесі: набуті знання, впливаючи на розвиток духовного світу молодшого школяра, формують певні переконання, уявлення та судження, перетворюючись на ціннісні ставлення. Відображена у засобах народної педагогіки інформація не є теоретичним змістовим матеріалом, а ціннісним досвідом народного виховання.

Діяльнісно-вчинковий компонент забезпечує використання здобутих знань на практиці, що мотивується на основі певних ідеалів та цінностей, властивих системі народного виховання. Охоплює оцінну діяльність, яка дає змогу співвіднести об'єктивний зміст ідеї, народної норми, звичаю, традиції із власним "Я", особистими потребами, інтересами, а також виявити ситуації, в яких відповідна риса знаходить яскраве вираження, визначаючи перспективи особистого духовного розвитку і поведінку у життєвій позиції дитини та моделює

вчинкову діяльність. Набуття навичок міжособистісної комунікації, дотримання моральних принципів, етикетних норм українського народу і правил поведінки, життєвої активності зумовлює виховання ціннісного ставлення до Батьківщини. Структуру такого ставлення наведено на рис. 1.

Рис.1. Структура ціннісного ставлення до Батьківщини

Отже, ціннісне ставлення до Батьківщини у молодших школярів – це багаторівнева система, яка у зростаючій послідовності взаємопов'язаних компонентів (емоційно-рефлексивного, інтелектуально-ціннісного, діяльнісно-вчинкового) забезпечує на основі засобів народної педагогіки формування

національної свідомості, особистісно-психологічних та соціально-природних феноменів культурно-національної ідентичності молодшого школяра.

Важливим аспектом порушеної проблеми є функціонування ціннісних ставлень до Батьківщини в особистісній і суспільній площині.

Основні функції:

- *аксіологічна* – слугує моральним підґрунтям, що забезпечує збереження та передачу світоглядних і культурних цінностей українського народу;
- *активно-перетворювальна* – здійснює трансформацію знань, умінь і навичок у ціннісні ставлення;
- *виховна* – забезпечує цілеспрямований вплив з метою вироблення ціннісного ставлення до Батьківщини;
- *самовиховна* – спрямована на вироблення у себе позитивного ціннісного ставлення до Батьківщини і подолання упереджень, стереотипів меншовартості стосовно до своєї Батьківщини та різних народів, що населяють її;
- *регулятивна* – орієнтація на національні цінності та народні норми поведінки;
- *гуманістична* – розглядає людину як найвищу цінність, гідного представника українського народу;
- *світоглядна* – формує національну самосвідомість та національно-культурну ідентичність.

Психологічні механізми, які активно задіяні у процесі виховання ціннісних ставлень до Батьківщини засобами народної педагогіки, – національна самосвідомість та національно-культурна ідентичність.

Національна самосвідомість є важливим психологічним механізмом, що забезпечує виховання ціннісного ставлення до Батьківщини, в основі якого відчуття належності до народу, слугує гарантом стійкості виховних впливів.

За В. Скутіною (1997), національна самосвідомість особистості – особливий феномен, який слід розглядати не лише під кутом зору інформативного компонента (знання мови, історії і культури свого народу), а й з урахуванням її ціннісних складових, які в складній структурі самосвідомості визначають внутрішні детермінанти вчинків, виступають орієнтирами для вибору цілеспрямованих осмислених дій людини [8, с. 203].

У нашому дослідженні можна розглядати початковий рівень цих компонентів, які становитимуть основу формування національної самосвідомості у молодших школярів. Своєю чергою, потреба в національному самовираженні та задоволенні своїх національних інтересів, а також у збереженні національних і культурних цінностей формує у дітей національно-культурну ідентичність.

Патріотичні почуття, за О. Вознюк (2015), (любов до свого рідного краю, батьківського дому тощо) на почуттєво-емоційному рівні реалізують почуттєво-ідентифікаційну функцію патріотизму, за допомогою якої людина почуттєвим чином ідентифікує себе зі своєю родинною сферою, до котрої, говорячи мовою філософії, входить і природно-екологічна сфера [4, с. 48].

“Національно-культурна ідентичність” – значно ширше поняття, оскільки охоплює ідентифікацію дитини як щодо природно-екологічної сфери, так і стосовно культурних надбань народу, його звичаїв та традицій, котрі становлять засоби народної педагогіки.

Отже, національно-культурна ідентичність у нашому дослідженні розуміється як біосоціальний феномен людської особистості, що на рефлексивному рівні визначає відчуття належності до Батьківщини, нації, родини, сім’ї та природного середовища, а також потребу в оволодінні, збереженні та передачі культурної спадщини свого народу.

Таким чином, виховання ціннісного ставлення до Батьківщини у молодших школярів засобами народної педагогіки має здійснюватися на основі моральних цінностей, з урахуванням його структури, функцій та психологічних механізмів. З огляду на потреби початкової школи існує необхідність розроблення та впровадження сучасних виховних методик та інноваційних форм і методів виховання.

Література

1. Анікіна Т. О. Патріотичне виховання майбутніх учителів музики засобами художнього краєзнавства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01 / Анікіна Тетяна Олександрівна ; Акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки. – К., 1993. – 16 с.
2. Асташова Н. А. Концептуальные основы педагогической аксиологии / Асташова Н. И. // Педагогика. – 2002. – № 8. – С. 21-24.

3. Боришевський М. І. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості / М. І. Боришевський // Цінності освіти і виховання : наук.-метод. зб. / за заг. ред. О. В. Сухомлинської. – К. : АПН України, 1997. – С. 21-25.
4. Вознюк О. В. Розвиток педагога як громадянина-патріота у сфері соціетальних рис українського етносу / Вознюк О. В. // Проблеми освіти. Формування патріотизму та політкультурної компетентності майбутніх фахівців гуманітарно-педагогічного профілю : наук. вісн., мат-ли XII міжнарод. конф., 2015. – С. 46-47.
5. Журба К. О. Теоретичні основи патріотичного виховання дітей у взаємодії сім'ї і школи / К. О. Журба, О. М. Доукіна // Нова педагогічна думка : науково-методичний журнал. – №4. – 2009. – С. 124-127.
6. Калашник В. С. (Ред.) Тлумачний словник української мови / Калашник В. С. – Харків : Прапор, 2001.
7. Новий тлумачний словник української мови : у 4-х томах : 42000 слів: для студ. вищ. та середніх навч. закл. / укл. Яременко В., Сліпушко О. – Київ: АКОНІТ. – Т.1: А-Є, 1999. – 910 с.
8. Скутіна В. І. Ціннісні аспекти формування національної самосвідомості старшокласників / Скутіна В. І. // Цінності освіти і виховання : наук.-метод. зб. / за заг. ред. О. В. Сухомлинської. – К.: АПН України, 1997. – С. 203.
9. Словник-довідник для соціальних педагогів і соціальних працівників / [за ред. Капської А. Й., Пінчук І. М., Толстоухової С. В]. – Київ : КМ Академія, 2000. – 260 с.
10. Сухомлинська О. В. Ідеї громадянськості й школа в Україні / Сухомлинська О. В. // Шлях освіти. – 1999. – № 4. – С. 20-25.
11. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : у 5 т. – К. : Радянська школа. – 1976. – Т. 2. – С. 149-416.
12. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : у 5 т. – К. : Радянська школа. – 1976. – Т.3 – С. 7 –279.
13. Шкільна І. М. Проблеми виховання базових гуманістичних цінностей старших підлітків у сучасних умовах // Теоретико-методичні проблеми дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. – Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д. Г., 2010. – Вип. 14, книга 2. – С. 127-137.

Т. Г. Грицив

Структура и функции воспитания ценностного отношения к Родине у младших школьников средствами народной педагогики

Институт проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины
(9, ул. Берлинского, Киев, Украина)

В статье проанализирована суть “ценностного отношения к Родине” в контексте педагогических и социально-психологических исследований. Определена структура и функции воспитания ценностного отношения к Родине у младших школьников средствами народной педагогики и выработки на их основе базовых ценностных отношений: любви, достоинства, патриотизма. Охарактеризованы психологические механизмы формирования национального самосознания и национально-культурной идентичности, которые активно задействованы в процессе воспитания ценностных отношений к Родине средствами народной педагогики.

Ключевые слова: *Родина, ценностное отношение, структура, компоненты, функции, национальная идентичность, культурная идентичность.*

Т. Н. Hrytsiv

Structure and Functions of Forming the Value Attitude towards the Motherland in Junior Pupils Groups by means of Folk Pedagogy

Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine
(9 Berlynskooho Str., Kyiv, Ukraine)

The article analyzes the essence of “valuable attitude towards the Motherland” in the context of pedagogical, sociological and psychological research. It is also deals with the structure and functions of forming the value attitude towards the Motherland in junior pupils groups through the means of folk pedagogy and the development of the basic values based on love, dignity, patriotism. The article gives characteristics of psychological mechanisms of formation of national and cultural identity, which are actively involved in the process of forming value attitude for Motherland by means of folk pedagogy.

Keywords: *Motherland, value attitude, structure, components, functions, national identity, cultural identity.*

References

1. Anikina, T. O. (1993). Patriotychne vykhovannia maibutnikh uchyteliv muzyky zasobamy khudozhnogo kraieznavstva [Patriotic education of future music teachers by means of artistic regional studies] (Dissertation Abstract, Kyiv).
2. Astashova, N. A. (2002). Kontseptualnye osnovy pedagogicheskoi aksiologii [Conceptual fundamentals of pedagogical axiology]. *Pedagogika*, 8, 21-24.
3. Boryshevskiy, M. I. (1997). Dukhovni tsinnosti yak determinanta hromadianskoho vykhovannia osobystosti [Spiritual values as a determinant of civic education of personality]. In O. V. Sukhomlynska (Ed.), *Tsinnosti osvity i vykhovannia* (pp. 21-25). Kyiv: Vyd-vo APN Ukrainy.
4. Vozniuk, O. V. (2015). Rozvytok pedahoha yak hromadyanypatriota u sferi sotsiialnykh rys ukrainskoho etnosu [Development of a teacher as a citizen and patriot in the sphere of societal traits of the Ukrainian ethnic group]. *Problemy osvity. Formuvannya patriotyzmu ta politkulturnoyi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv humanitarno-pedahohichnoho profilii: Proceeding of Conference* (pp. 46-47).
5. Zhurba, K. O., & Dokukina, O. M. (2009). Teoretychni osnovy patriotychnoho vykhovannia ditei u vzaємodii simi i shkoly [Theoretical fundamentals of patriotic education of children in the interaction of family and school]. *Nova Pedahohichna Dumka: Naukovo-Metodychnyy Zhurnal*, 4, 124-127.
6. Kalashnyk, V. S. (Ed.). (2001). *Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy* [Explanatory Ukrainian dictionary]. Kharkiv: Prapor.
7. Yaremenko, V., & Slipushko, O. (1999). *Novyi slovnyk ukrainskoi movy: Vol. 1* [New explanatory dictionary of Ukrainian language]. Kyiv: V-vo AKONIT.
8. Skutina, V. I. (1997). Tsinnisni aspekty formuvannia natsionalnoi samosvidomosti starshoklasnykiv [Value aspects of formation of national self-awareness of senior students]. In O. V. Sukhomlynska (Ed.), *Tsinnosti osvity i vykhovannia* (p. 203). Kyiv: Vyd-vo APN Ukrainy.
9. Kapska, A. I., Pinchuk, I. M., & Tolstoukhova, S. V. (Ed.). (2000). *Slovnyk-dovidnyk dlia sotsialnykh pedahohiv i sotsialnykh pratsivnykiv* [Dictionary for social educators and social workers]. Kyiv: KM Akademiia.
10. Sukhomlynska, O. V. (1999). Idei hromadianskosti i shkola v Ukraini [Idea of citizenship and school in Ukraine]. *Shliakh Osvity*, 4, 20-25.

11. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). Yak vykhovaty spravzhnyu liudynu. Vybrani tvory: Vol. 2 [How to educate a real person] (pp. 449-416). Kyiv: Radianska shkola.
12. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). Sertse viddaiu ditiam [I give my heart to children]. In V. O. Sukhomlynskyi, Vybrani tvory: Vol. 3 (pp. 7-279). Kyiv: Radianska shkola.
13. Shkilna, I. M. (2010). Problemy vykhovannya bazovykh humanistychnykh tsinnosti starshykh pidlitkiv u suchasnykh umovakh. In Teoretyko-metodychni problemy ditei ta uchnivskoi molodi: Vol. 14 (2) (pp. 127-137). Kamianets-Podilskyi: Vydavets Zvoleyko D.H.

Гриців Тетяна Григорівна, аспірантка Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України

Грицив Татьяна Григорьевна, аспирантка Института проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины

Tetiana Hrytsiv, Research Student at the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

УДК 373.5:377

Л. А. Гуцан, м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ІЗ СТАРШОКЛАСНИКАМИ В ПРОЦЕСІ ПОЗАУРОЧНОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ОКРУГУ

У статті розкрито сутність поняття “освітній округ” та здійснено аналіз суспільних передумов та різнорівневих причин, що стали поштовхом до активізації діяльності освітніх округів як нової соціально-педагогічної системи. Наголошено, що “освітній округ” є найефективнішою структурою для організації професійної орієнтації старшокласників, що має необхідний потенціал для створення і підтримки функціонування комплексної системи форм, методів і засобів, спрямованих на активізацію особистості в успішному професійному самовизначенні та трудовому становленні.

Ключові слова: професійна орієнтація, професійне самовизначення, старшокласники, освітній округ.

У сучасному світі, де знання і технології оновлюються швидше, ніж життя одного покоління людей, слід розуміти, що сучасному українському суспільству потрібна соціально і